

NOI INFORMAȚII ASUPRA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI DIN VALEA DUNĂRII ÎN PERIOADA INTERBELICĂ (CAZUL AȘEZĂRILOR BERZASCA ȘI BELOBREȘCA)

MINODORA DAMIAN

Muzeul Banatului Montan, Reșița

damianminodora@yahoo.com

Cuvinte cheie: învățământ, perioada interbelică, Clisura Dunării, Berzasca, Belobreșca

Mots clés: éducation, deux-guerres, Danube Gorges, Berzasca, Belobreșca

Criteriile de evaluare ale procesului educativ aferent populației infantile constituie un indicator concludent în analiza intelectului unei națiuni. Odată cu înfăptuirea Marii Unirii de la 1918 era prioritară abordarea consolidării caracterului românesc, în special în zonele demografice duale, sarcină ce i se atribuia sistemului de învățământ prin realizarea unei reforme educaționale eficiente, moderne și cu rezultate durabile. Prin prisma informațiilor derivate din statisticile aflate în fondul arhivistic școlar interbelic, propun o cercetare comparativă a indicatorilor de instrucție școlară ale unităților de învățământ din Belobreșca, localitate aflată în amonte de Dunărie, cu specific sârbesc comparativ, precum și cea din Berzasca, aflată la extremitatea estică a Clisurii Dunărene, cu o populație majoritar românească.

Punctul de pornire în evaluarea unui sistem educațional face referire la evidențierea, identificarea și descrierea situației demografice în funcție de vârstă. Cercetarea analitică proiectată restrictiv doar asupra celor două instituții vizate reliefează aspecte diferite în ceea ce privește statistica demografică, confesională, frecvența și performanța școlară.

Din punct de vedere al indicatorilor de evaluare școlară, în Belobreșca s-a sesizat o frecvență crescătoare și o performanță școlară descrisă de valori extreme.

În extremitatea opusă a Clisurii Dunării, situația în cadrul unității școlare din Berzasca, se desprinde ipoteza de continuitate și stabilitate a procesului educațional, redată de valorile constant ridicate ale indicatorilor de evaluare școlară.

Prin prisma comparației datelor expuse cronologic din cele două locații situate în areale opuse, reforma învățământului în Clisura Dunării a generat un impact diferențiat în funcție de zona de aplicare, reușind să implementeze educația românească în zonele cu un caracter diluat românesc și să densifice dorința accentuării românismului acolo unde acesta a dăinuit întotdeauna.

Viitorul unei civilizații moderne se reflectă în capacitatea dezvoltării instrucției școlare a populației infantile. Educarea tinerilor a fost considerată întotdeauna un reper în evaluarea intelectului unei națiuni. Astfel, consider utilă examinarea aplicării reformei învățământului în instituții școlare aflate în două localități având caracteristici diferite: Belobreșca, localitate cu caracter predominant sârbesc, aflată în partea estică a Clisurii Dunărene și Berzasca localitate cu caracter predominant românesc, aflată la cealaltă extremitate.

În contextul istoric de dinaintea Marii Uniri, învățământul românesc, mai ales cel predat în școlile aflate în provinciile românești ocupate de habsburgi, s-a axat cu

preponderență spre implementarea procesului de deromânizare, proces ce s-a dovedit a fi sortit eșecului, datorită spiritului puternic de conservare a românismului.

Prevederile legislative demarate asupra problematicei educației în Austro-Ungaria erau evidențiate prin două curente: unul de modernizare a învățământului în funcție de necesitățile societății în plină schimbare, iar cel de-al doilea viza acțiunile cu caracter politic, prin care s-a dorit maghiarizarea abuzivă a populației românești.

Procesul educațional românesc, în timpul stăpânirii austro-ungare, poate fi împărțit în trei etape: 1868-1878 – etapa prin care se impunea obligativitatea învățământului elementar și predării limbii materne în școlile confesionale; 1879-1893 – etapa preliminară de impunere a limbii maghiare în sistemul de învățământ și de limitare a predării limbii materne în școlile confesionale; 1893-1918 – etapa de intensificare a procesului de maghiarizare¹.

Urmare a deselor înfrângeri militare ale Imperiului Habsburgic, autoritățile de la Viena și Budapesta au realizat un compromis de coabitare statală, ce s-a finalizat cu încheierea pactului austro-ungar. Astfel, Ungariei, stat component al pactului, i s-a încorporat Banatul și Transilvania, vechi provincii românești. Imediat, autoritățile maghiare promulgă Legea 38 din anul 1868, prin care s-a stabilit perioada de obligativitate a frecventării școlii de către elevii cu vârsta cuprinsă între 6 și 12 ani la cursurile zilnice, iar de la 12 la 15 ani la cursurile de repetiție. De asemenea, prin această lege s-au reglementat anumite aspecte legate de modul prin care s-au organizat diferitele categorii de școli. Reforma educațională a continuat cu Legea 28 din 1876, care a îngăduit drepturile entităților bisericești asupra instituțiilor școlare. Primele semne ale procesului de maghiarizare s-au concretizat prin Legea 18 din 1879, care impunea predarea limbii maghiare ca obiect de studiu obligatoriu în toate școlile elementare, începând cu clasa a II-a. Punctul maxim al demersurilor de maghiarizare a învățământului l-a constituit apariția Legii 27 din 1907, cunoscută și sub numele de Legea lui Apponyi. Scopul principal al acestei legi a fost suprimarea învățământului minoritar în Austro-Ungaria, prin implementarea limbii maghiare ca unică limbă de predare².

Rezonanța Marii Unirii de la 1 Decembrie 1918 trebuia perpetuată prin redobândirea identității de neam în conștiința fiecărui român. Spiritul românismului, cultivat doar în cadrul restrâns al familiei, necesita să fie impus la scară mai largă, în special în provinciile recent alipite. Dezvoltarea culturii individuale a românilor era realizabilă doar prin implementarea unei reforme școlare eficiente, orientată integral către o educație modernă și democratică.

Încă de la începutul anului 1919, pentru elita politică românească se punea problema unificării și centralizării sistemului de învățământ, sarcină prioritară ce revenea Ministerului Instrucțiunii Publice. Având în vedere revendicările minorităților maghiare și germane, sistemul de învățământ intră treptat sub tutela statului român. Astfel, în ținuturile recent alipite, sistemul educativ era gestionat de Consiliul Dirigent în Transilvania, de Sfatul Țării în Basarabia și de Secretariatele de Serviciu în Bucovina³.

În 24 ianuarie 1919, Consiliul Dirigent din Transilvania emitea un decret prin care limba română devenea limbă oficială în școli, cu precizarea că în școlile particulare limba de predare era cea hotărâtă de către finanțator. De asemenea, pentru școlile

¹ Dumitrescu 2010, p. 246.

² Moisi 1938, p. 70-71; Țircovnicu 1970, p.156-160.

³ Ivan 2011, p. 248.

secundare se păstra limba regiunii ca limbă de predare⁴. Discuțiile dintre autoritățile de la București și reprezentanții minorității maghiare încep în momentul în care se încerca introducerea limbii române ca limbă de predare și în școlile primare. În vederea implementării românismului în educație, statul român a organizat cursuri de limbă română pentru întreg corpul didactic al școlilor minoritare⁵. Moștenirea unor sisteme de învățământ de origine străină, fie preluate de la Austro-Ungaria, fie de la Rusia, reprezenta un obstacol în procesul de uniformizare și unificare a învățământului. Prin urmare, pe lângă școlile primare și confesionale, era necesară înființarea instituțiilor de învățământ susținute financiar de către stat⁶.

Ineficacitatea și nevoia de modernizare a educației au condus inevitabil la implementarea stringentă a unui pachet legislativ menit să pună în discuție unele problematice referitoare la durata învățământului obligatoriu, reintroducerea bacalaureatului, considerat ca o testare a maturității, reorganizarea învățământului particular ca alternativă la cel public și reconfigurarea învățământului secundar, liant între școala primară și învățământul superior⁷.

Necesitatea reasezării sub spectru legal a educației românești, impunea aprobarea unor proiecte legislative cum ar fi: *Legea învățământului primar al statului și învățământul normal-primar* din 1924, *Legea învățământului particular* din 1925, *Legea învățământului secundar* din 1928, *Legea pentru organizarea și funcționarea învățământului primar și normal* din 1939. Aceste acte normative vin în completarea altor două proiecte legislative promovate de Simion Mehedinți în vara lui 1918, precum: *Legea eforturilor școlare* și *Legea școalelor pregătitoare și a seminariilor normale*⁸.

Fiecare din aceste legi aveau să clarifice problematice punctuale din cadrul procesului de școlarizare, accelerând finalizarea alfabetizării României.

Reforma în educația românească interbelică a pornit odată cu *Legea învățământului primar al statului și învățământul normal-primar* din 1924, elaborată și promovată de către dr. Constantin Angelescu. Prin această lege s-au stabilit trei concepte importante în cadrul procesului educativ: învățământul primar era unitar, gratuit și obligatoriu pe întreg teritoriul României⁹.

Toate procesele de instruire școlară erau gestionate unitar la nivel central, nu existau altfel de manuale și altă programă școlară decât cele aprobate de Ministerul Instrucțiunii. Înființarea oricărei instituții de învățământ se realiza doar cu aprobarea structurii centrale. Caracterul unitar se răsfânge și asupra structurii de învățământ, ce era formată din: școala de copii mici, frecventată de la vârsta de 5 ani până la 7 ani, școala primară, de la 7 la 16 ani și cursurile de adulți, de la 16 la 18 ani.

Pentru a atrage către educație și cultură populația infantilă, mai ales din provinciile aflate sub stăpânire străină, autoritățile române facilitează accesul la sistemul de învățământ prin introducerea școlii gratuite. Prin urmare, sustenabilitatea materială a acestui proces s-a realizat din surse proprii, alocându-se în perioada 1921-1932 un procent de 12,5% din bugetul țării¹⁰.

⁴ Livezeanu 1998, p. 188.

⁵ Ivan 2011, p. 253-254.

⁶ Stoica 2011, p. 103.

⁷ Cristea 2001, p. 177-178.

⁸ Spineni, Leter, Gabrea 1938, p. 466.

⁹ Cristea 2001, p. 278.

¹⁰ Scurtu 2012, p. 227.

Obligativitatea înscrierii în sistemul de învățământ public devenea implicit responsabilitatea părinților, care trebuiau să-și trimită copiii la școală încă de la vârsta de 5 ani, iar pentru absolvirea școlii primare elevul trebuia să promoveze 7 ani de studiu, până la vârsta de 16 ani¹¹.

Aplicabilitatea cunoștințelor dobândite din prima treaptă de școlarizare defineau caracterul practic al învățământului primar, adaptat la condițiile mediului rural și urban¹².

Amendamente importante se regăsesc în secțiunea III a legii învățământului din 1924, ce fac referire la așezămintele de învățământ primar structurate în trepte școlare.

Treapta incipientă în dezvoltarea instrucției școlare o reprezintă școala de copii mici sau grădinița de copii, ce avea ca scop deprinderea de către copiii între 5-7 ani a conduitei morale și igienice, și de a completa educația dobândită în sânul familiei¹³. Pornind de la grădiniță, copilul era instruit să deprindă ordinea și ascultarea, să intuiască ființele și lucrurile din propriul cerc de viață și să rețină anumite rugăciuni, povestiri și poezii specifice vârstei.

Școala primară reprezintă al doilea așezământ de educație și instrucțiune școlară. Principalul obiectiv era deprinderea de către elevi a cunoștințelor de bază, învățarea scrisului și a cititului, pregătirea temeliei spre abordarea înțelegerii disciplinelor de învățământ din ciclurile superioare ale educației. Evoluția educării în școala primară, urmarea oferirea culturii elementare și deprinderea cunoștințelor cu caracter practic. Pentru îndeplinirea cu succes a acestor obiective trebuia urmat un plan de învățământ care conținea: limba română – citire, scriere și exerciții gramaticale; aritmetică și elemente primare de geometrie; noțiuni de istorie și geografie; noțiuni din științele fizico-naturale; religie, caligrafie, desen, muzică și sport¹⁴.

Prin reforma educațională s-a dorit o culturalizare intensă a populației, oferindu-se suportul necesar școlarizării tardive. Ca urmare, s-au înființat școli și cursuri speciale pentru cei urmăreau finalizarea școlii primare, ceea ce se dorea fi a treia treaptă a învățământului primar. Un caracter particular conferit de legea învățământului din 1924 a constat în obligativitatea și gratuitatea frecventării cursurilor de către persoanele juvenile, cu vârsta cuprinsă între 12 și 18 ani împliniți¹⁵. Totuși, una dintre principalele priorități rămânea integrarea în sistemul învățământului primar a populației juvenile, cu vârsta cuprinsă între 5 și 16 ani¹⁶.

Reforma învățământului interbelic românesc continuă cu *Legea învățământului particular* din 1925. Prin acest cadru legal s-a delimitat sfera instituțiilor aflate în afara gestionării educației de stat. Școlile particulare au fost definite ca orice școală înființată, condusă sau gestionată prin propriile mijloace de o inițiativă privată, în scopul realizării instruirii școlare conform normelor în vigoare¹⁷. O caracteristică aparte a acestora se regăsea în titlul II denumit *Învățământul în familie*. Erau considerate finalizate și acceptate cursurile acestui tip de educație, doar după promovarea unor examene conform programei școlare omologate de Ministerul Instrucțiunii.

¹¹ Cristea 2001, p. 278.

¹² Petrescu 1932, p. 49.

¹³ Cristea 2001, p. 280.

¹⁴ Cristea 2001, p. 280.

¹⁵ Cristea, 2001, p. 283.

¹⁶ *Aplicarea legii învățământului* 1926, p. 3.

¹⁷ Filitti, Gruia 1938, p. 284.

Treapta superioară de școlarizare a reprezentat-o învățământul secundar, ce se dorea o completare a învățământului primar în procesul de educație. *Legea învățământului secundar* din 1928 a organizat și legiferat stadiul școlarizării secundare, în scopul atât al sedimentării informațiilor dobândite în învățământul primar, cât și de pregătire a elevilor în vederea deprinderii studiilor de nivel superior. De asemenea, învățământul secundar era împărțit în două cicluri care se succedau: ciclul inferior sau gimnazial, cu durată de trei ani, raportabil la ultimele trei clase ale învățământului primar și ciclul superior sau liceal, cu durată de patru ani. Numerotarea claselor s-a făcut cu litere romane de la I la III pentru gimnaziu și de la IV la VII pentru liceu. Având în vedere dobândirea de cunoștințe structurate pe necesitățile societății interbelice, în ciclul gimnazial se impunea realizarea unei programe analitice care să conțină orarul obiectelor de studiu după cum urmează:

Pentru clasa I: 5 ore – limba română, 3 ore – matematică, 3 ore – limba franceză, 2 ore – istorie, 2 ore – geografie, 2 ore – științele naturale, 2 ore – muzică, 2 ore – religie, 1 oră – desen, 1 oră – caligrafie, 1 oră – educație morală, 2 ore – gimnastică;

Pentru clasa a II-a: 4 ore – limba română, 3 ore – matematică, 3 ore – limba franceză, 2 ore – istorie, 2 ore – geografie, 2 ore – științele naturale, 2 ore – fizico-chimie, 2 ore – muzică, 2 ore – religie, 1 oră – desen, 1 oră – caligrafie, 1 oră – educație morală, 2 ore – gimnastică;

Pentru clasa a III-a: 3 ore – limba română, 2 ore – limba latină, 3 ore – matematică, 3 ore – limba franceză, 2 ore – istorie, 1 oră – drept, economie politică, instruire civică, 2 ore – geografie, 1 oră – științele naturale, 2 ore – igienă, 2 ore – fizico-chimie, 1 oră – muzică, 2 ore – religie, 1 oră – desen, 1 oră – educație morală, 2 ore – gimnastică¹⁸.

O modificare importantă a acestei legi a reprezentat-o reintroducerea bacalaureatului¹⁹, care fusese desființat prin legea 1898²⁰.

Ultimul act normativ privitor la legislația școlară interbelică l-a reprezentat *Legea pentru organizarea și funcționarea învățământului primar și normal* din 1939, care a urmărit îmbunătățirea legii din 1924, prin amendamente referitoare la structura de organizare a învățământului primar, analiza diferitelor categorii de școli și accentuarea caracterului practic manifestat în sistem.

Deși pachetul legislativ înglobat în reforma educațională a adus progrese importante învățământului românesc din perioada interbelică, în jurul anului 1932 s-a constatat că aproximativ 1,3 milioane de copii rămân neșcolarizați, fapt ce implica suplimentarea cadrelor didactice cu un număr de 40.000 de persoane. În schimb, datorită crizei economice din cadrul învățământului erau trecuți în șomaj aproximativ 6.000 de salariați²¹.

Evaluarea criteriilor de performanță ale segmentului educativ în societatea interbelică trebuie să se bazeze pe date concrete extrase din documentele școlare ale acelor vremuri. Studiul propus se dorește a fi o prezentare obiectivă a situației procesului de școlarizare în extremitățile Clisurii, conform cursului Dunării: Belobreșca în amonte și Berzasca în aval, localități ce se aflau în plasa Moldova Nouă.

Una dintre primele comune ce își scaldă malurile în apele Dunării, de pe teritoriul românesc, era Belobreșca. Așezare cu un puternic specific sârbesc, conferit

¹⁸ *Ministerul Instrucțiunii* 1929, p. 16-17.

¹⁹ *Monitorul Oficial*, nr. 105/1928.

²⁰ Bordeianu, Vladcovschi 1979, p. 340.

²¹ Antonescu *et al.* 1981, p. 200.

prin etimologia cuvântului Belobreșca ce derivă din sârbescul *Beli Breg*, *Dealul Alb*, sau din *Belo Bresca* adică *Piersicile Albe*²². Actualmente Belobreșca este un sat în partea de sud a județului Caraș-Severin, în Clisura Dunării, învecinat cu satele Divici și Șușca, situat la poalele munților Locvei, iar prin intermediul Dunării, formează granița țării noastre cu Serbia. Vechea așezarea a localității a fost identificată pe valea pârâului Belobreșchița și a afluentului său Țiganska Reka²³. Prima conscripție istorică ce face referire la Belobreșca datează din 1717, când Pesthy o arată în districtul Palanca, având 20 de case. În harta lui Mercy din 1723 apare sub denumirea de *Biller*, ca apoi în harta din 1761 o numește Belobreșca²⁴.

În extremitatea opusă, în aval, pe cursul Dunării regăsim localitatea Berzasca. Așezare românească în vecinătatea comunelor Drencova și Liubcova, comuna Berzasca reprezintă spațiul estic de coagulare a civilizației banatului clisurean. Etimologia cuvântului Berzasca provine din limba slavona, *brza* însemnând „repede”, denumire atribuită după pârâul cu același nume. Din izvoarele istorice descoperite în urma săpăturilor efectuate în zonă, deducem existența unei civilizații încă din timpurile romane²⁵. În conscripția din 1917 a fost sesizată sub denumirea de *Debellilig*, cu 16 case, în districtul Palanca, iar în harta lui Mercy din 1723 *Berzasla* se afla în districtul Clisură. De asemenea, Berzasca mai apare și cu alte denumiri precum *Persaska* în harta oficială din 1761 și *Berg Saska* în harta lui Griselini din 1776²⁶.

În perioada interbelică instituțiile școlare, atât din Belobreșca cât și Berzasca, erau catalogate ca fiind școli primare de stat, care aveau menirea de a implementa prompt și eficient prevederile reformei educaționale din 1924, în punctele extreme ale Defileului Dunării.

Orice analiză a sistemului educativ are ca punct de pornire evidențierea, identificarea și descrierea situației demografice, ce se poate reliefa cu ajutorul statisticilor extrase din documentele referitoare la recensământul populației infantile.

An	Nr. total de copii cu vârsta între 5-7 ani		Nr. total de copii cu vârsta între 7-16 ani		Nr. total de copii cu vârsta între 16-18 ani		Total
	Băieți	Fete	Băieți	Fete	Băieți	Fete	
1926	22	30	82	87	22	18	261
1927	24	24	66	84	25	17	240
1928	23	24	63	84	15	13	222
1929	34	26	74	77	10	9	230
1930	30	16	83	85	9	12	235
1931	26	20	95	88	8	11	248
1932	25	27	108	91	4	9	264
1934	20	27	114	110	-	-	271
1935	22	27	113	103	2	8	275
1938	19	21	97	99	-	1	237

Fig. 1. Situația demografică a copiilor din Berzasca repartizați în funcție de vârstă²⁷

²² Moisi 1938, p. 142.

²³ Moisi 1938, p. 143.

²⁴ Moisi 1938, p. 142.

²⁵ Moisi 1938, p. 276.

²⁶ Ilieșiu 2011, p. 44.

²⁷ DJCSAN, FȘBer, dosar nr. 7/1927, nefilat; dosar nr. 5/1927, nefilat; dosar nr. 6/1928, f. 1-9; dosar nr. 4/1929, f. 1-10; dosar nr. 6/1930, nefilat; dosar nr. 5/1931, nefilat; dosar nr. 4/1932, nefilat; dosar nr. 6/1934, f. 1-11; dosar nr. 5/1935, f. 1-11; dosar nr. 4/1938, f. 1-11.

Datele sintetizate în tabelul de mai sus expun valorile ce indică numărul de elevi ce întruneau vârsta necesară înscrierii în sistemul educațional. Din analiza rapoartelor prezentate se extrage ideea că sectorul dominant îl reprezentau copiii cu vârsta cuprinsă între 7-16 ani, cu un procent mediu de aproximativ 80%. La polul opus se regăseau preșcolarii, sau copiii ce frecventau grădinița de copii, parte integrantă a învățământului primar obligatoriu, conform legii învățământului din 1924. Acest fapt denotă încă tendința de conservare a educării în sânul familiei.

Un alt indicator de analiză demografică îl constituie raportul dintre sexe. Între 1926-1938 procentul de băieți era cuprins între 45,5% și 52,02%, pe când cel de fete era între 47,98% și 54,5%, fapt ce denotă un dezechilibru insignifiant în favoarea părții feminine.

Derivată din situația datelor demografice referitoare la populația infantilă, statistica prezentată în tabelul de mai jos reprezintă o proiecție a reformei educaționale aplicată în cadrul Școlii Primare de Stat din Berzasca.

An	Grădinița de copii	Școlarizabili								Cu deficiențe	
		Ciclu primar		Copii între 12 ani - 18 ani					La cursuri de adulți		
		Copii între 7 - 12 ani	Copii peste 12 ani	În ultimele clase ale ciclului primar	Urmează o școală de ucenici	Urmează o școală secundară sau profesională	S-au retras dintr-o școală secundară sau profesională	Care n-au absolvit cursurile primare	Analfabeți		
1926	52	84	-	46	15	13	-	51	-	-	
1927	48	74	-	41	18	-	-	59	-	-	
1928	47	93	-	28	15	1	-	37	1	-	
1929	60	110	-	28	15	-	-	15	2	-	
1930	46	134	-	16	19	4	-	16	-	-	
1931	46	147	-	21	3	7	-	18	6	-	
1932	52	129	-	55	8	5	2	12	1	-	
1934	47	127	1	59	5	12	-	13	1	6	
1935	49	120	-	68	4	13	-	16	0	5	
1938	40	118	6	51	9	2	-	-	5	6	

Fig. 2. Statistică privind copiii din Berzasca obligați să frecventeze cursurile școlare²⁸

Contingentul majoritar de elevi îl regăsim în învățământul primar, unde frecvența școlară depășea cu puțin pragul de 50%. Un interes scăzut se sesizează asupra școlii secundare, a cărei valoare maximă de frecvență se apropie de 5%. Pentru educarea populației indiferent de vârstă s-a oferit adulților posibilitatea de a finaliza cursurile primare. Astfel, în cadrul Școlii Primare de Stat Berzasca, în medie 10% din elevii înscriși îl reprezentau persoanele adulte.

²⁸ DJCSAN, FȘBer, dosar nr. 7/1927, nefilat; dosar nr. 5/1927, nefilat; dosar nr. 6/1928, f. 1-9; dosar nr. 4/1929, f. 1-10; dosar nr. 6/1930, nefilat; dosar nr. 5/1931, nefilat; dosar nr. 4/1932, nefilat; dosar nr. 6/1934, f. 1-11; dosar nr. 5/1935, f. 1-11; dosar nr. 4/1938, f. 1-11.

În consecință, aplicarea reformei s-a dovedit eficientă prin dezvoltarea promptă a instruirii de bază și estomparea a analfabetismului la Berzasca, încă din fază incipientă. Ca rezultat a acestui proces era reducerea procentului de analfabeți de la 2,42% la 0,45%.

În vederea unei comparații obiective, pentru anul 1930 voi expune rezultatele procentuale ale raportului național asupra populației juvenile școlarizate, repartizate pe grade de instrucție: grădinița de copii – 1,5%, școala primară – 85,1%, școala de ucenici – 3,2% școala secundară – 8,6%²⁹. Pe când, în același an, la școala din Berzasca situația era prezentată astfel: grădinița de copii – 19,75%, școala primară – 63,83%, școala de ucenici – 8,09% și școala secundară – 1,70%.

An	Școală – Localitate	Elevi înscriși	Frecvență (%)	Absenteism (%)
1924-1925 ³⁰	Primară de Stat – Belobreșca	183	21,31%	78,69%
	-	-	-	-
1925-1926	Primară de Stat – Belobreșca	102	26,47%	73,53%
	Primară de Stat – Berzasca	126	81,75%	18,25%
1926-1927	Primară de Stat – Belobreșca	100	85,00%	15,00%
	Primară de Stat – Berzasca	71	90,14%	9,86%
1927-1928	Primară de Stat – Belobreșca	187	52,41%	47,59%
	-	-	-	-
1928-1929	Primară de Stat – Belobreșca	174	62,07%	37,93%
	Primară de Stat – Berzasca	139	90,65%	9,35%
1929-1930	Primară de Stat – Belobreșca	177	75,71%	24,29%
	Primară de Stat – Berzasca	158	93,67%	6,33%
1930-1931	Primară de Stat – Belobreșca	177	87,01%	12,99%
	Primară de Stat – Berzasca	143	76,22%	23,78%
1931-1932	Primară de Stat – Belobreșca	165	89,70%	10,30%
	-	-	-	-
1932-1933	Primară de Stat – Belobreșca	171	93,57%	6,43%
	Primară de Stat – Berzasca	95	84,21%	15,79%
1933-1934	Primară de Stat – Belobreșca	183	58,47%	41,53%
	Primară de Stat – Berzasca	177	86,44%	13,56%
1934-1935	Primară de Stat – Belobreșca	144	61,81%	38,19%
	Primară de Stat – Berzasca	198	85,86%	14,14%
1935-1936	-	-	-	-
	Primară de Stat – Berzasca	190	60,00%	40,00%
1936-1937	Primară de Stat – Belobreșca	175	75,43%	24,57%
	Primară de Stat – Berzasca	182	87,91%	12,09%
1937-1938	Primară de Stat – Belobreșca	162	77,16%	22,84%
	-	-	-	-
1938-1939	Primară de Stat – Belobreșca	141	87,23%	12,77%
	Primară de Stat – Berzasca	162	87,65%	12,35%

Fig. 3. Frecvența școlară între anii 1924-1939³¹

²⁹ Scurtu 2012, p. 229.

³⁰ Lipsesc unele cataloage.

³¹ DJCSAN, FȘBel, dosar nr. 1/1924-1925, f. 1-98; dosar nr. 3/1925-1926, f. 1-51; dosar nr. 4/1926-1927, f. 1-50; dosar nr. 3/1927-1928, f. 1-94; dosar nr. 4/1928-1929, f. 1-87; dosar nr. 4/1929-1930, f. 1-95; dosar nr. 3/1930-1931, f. 1-89; dosar nr. 4/1931-1932, f. 2-83; dosar nr. 3/1932-1933, f. 1-86; dosar nr. 1/1933-1934, f. 1-92; dosar nr. 4/1934-1935, f. 1-72; dosar nr. 2/1936-1940, f. 2-56; dosar nr. 1/1936-1937, f. 1-89; dosar nr. 5/1937-1938, f. 1-85; dosar nr. 6/1938-1943, f. 1-18; dosar nr. 7/1938-

În cadrul Școlii Primare de Stat din Berzasca, în perioada interbelică studiau cu preponderență elevi de naționalitate română. Religia predominantă a elevilor, ce frecventau școala din Berzasca, era cea ortodoxă. Din punct de vedere confesional, în perioada interbelică se remarcă pătrunderea curentului neo-protestant pe teritoriul românesc. De asemenea, la Școala Primară de Stat din Berzasca s-a sesizat înregistrarea elevilor de religie baptistă și catolică, datorită existenței etniilor apusene (cehoslovaci, germani și maghiari).

În antiteză cu situația etnico-demografică din cadrul Școlii de Stat Berzasca, în Belobreșca s-a evidențiat cu prisosință caracterul predominant sârbesc, răsfrânt atât asupra naționalității cât și a religiei populației infantile. Documentele precum cataloagele, matricolele chiar și ștampila școlii au fost redactate și inscripționate bilingv, atât în limba română, cât și în limba sârbă. Totuși, din anul 1936 până în 1939 din documentele aflate în arhive reiese că existau 2 secții, secția română și secția sârbă, iar printre copiii înscriși au fost găsiți elevi de naționalitate bulgară.

Analizând numeric totalitatea elevilor înscriși în cele două școli de a lungul perioadei interbelice, trebuie remarcat faptul că numărul de elevi români era considerabil mai mic decât cel al elevilor sârbi. Cu toate că numărul școlarii din Belobreșca reprezenta aproape trei sferturi din cea a localității Berzasca, frecvența la cursuri era superioară la școala românească, comparativ cu cea sârbească, spre exemplu în medie la Belobreșca estimându-se o frecvență de 68,10% iar la Berzasca 84,05%. Comparativ cu valoarea medie pe țară, respectiv 59,8%³², acești indicatori reliefează un interes sporit față de însușirea cunoștințelor în raport cu situația națională.

Imediat după aprobarea legii învățământului primar, prima carență a sistemului educativ ce trebuia combătută era absenteismului școlar, care în Belobreșca era îngrijorător de mare, ajungându-se în anul școlar 1924-1925 la 78,69%. Păstrând constantă valoarea numerică a tuturor elevilor din Belobreșca, 183 de elevi, deducem ipoteza unei eronate abordări privind obligativitatea frecventării cursurilor școlare, lansându-se ipoteza în care părintele sau tutorele își înscria copiii la școală, fără a-i urmări prezența la clasă sau deseori, după luna aprilie, copiii erau folosiți la muncile câmpului, neglijând cu desăvârșire școala³³. Acest fapt a determinat autoritățile competente să aplice măsuri drastice împotriva părinților sau tutorilor, prin aplicarea unor amenzi diferențiate după gradul de școlarizare: gradul I – 2 lei, gradul II – 4 lei, gradul III – 8 lei (pentru fiecare absență), iar absența în primele 5 zile de școală a fost penalizată cu amendă cuprinsă între 50 și 100 lei³⁴. Reglarea acestei situații se realizează în decursul anului școlar 1926-1927, când absenteismul scade vertiginos, către 15%. În anii care au urmat, frecvența școlară converge pe un trend ascendent, ajungându-se la finele perioadei interbelice la 87,23%.

În schimb, situația frecvenței școlare în Berzasca reflectă un trend constant pornind de la un procent de 81,75% în anul școlar 1926-1927, ajungându-se la un maxim de 93,67% în 1929-1930.

1939, f. 2-75; dosar nr. 8/1938-1939 nefilat; DJCSAN, FȘBer, dosar nr. 5/1925-1926, nefilat; dosar nr. 5/1956-1927, nefilat; dosar nr. 3/1928-1929, nefilat; dosar nr. 3/1929-1930, nefilat; dosar nr. 4/1929-1931, nefilat; dosar nr. 2/1932-1935, nefilat.

³² Scurtu 2012, p. 228.

³³ *Învățământul primar* 1926, p. 602.

³⁴ *Reforma învățământului* 1921, p. 13.

Mai trebuie remarcat că în secția română erau înscriși puțini copii (55 în 1936-1937, 32 în 1937-1938, 35 în 1938-1939), iar la Berzasca din 1938 în matricole se regăsea consemnată și Școala Primară Mută de Stat³⁵.

Odată ce absenteismul școlar a fost reglat la cote acceptabile, preocuparea imediat următoare ce se impunea era obținerea de performanțe școlare. Prin urmare, era necesară compararea extremelor valorice depistate în cadrul sistemului educațional, prin evidențierea atât a elevilor cu sincope, ce necesitau repetarea anului, cât și a elevilor sânguincioși cu rezultate remarcabile la învățătură.

Școala Primară de Stat Belobreșca ³⁶			Școala Primară de Stat Berzasca ³⁷		
An	Elevi sub nota 5 (%)	Elevi între notele 9-10 (%)	An	Elevi sub nota 5 (%)	Elevi între notele 9-10 (%)
1924-1925	4,37%	0,55%	1924-1925	-	-
1925-1926	8,82%	-	1925-1926	3,97%	-
1926-1927	40,00%	-	1926-1927	1,41%	1,41%
1927-1928	34,22%	-	1927-1928	-	-
1928-1929	28,16%	-	1928-1929	21,58%	2,16%
1929-1930	46,89%	-	1929-1930	3,80%	-
1930-1931	25,42%	-	1930-1931	9,09%	-
1931-1932	28,48%	0,61%	1931-1932	-	-
1932-1933	46,20%	8,77%	1932-1933	10,53%	-
1933-1934	28,42%	6,56%	1933-1934	8,47%	-
1934-1935	11,11%	3,47%	1934-1935	6,57%	-
1936-1937	21,14%	2,29%	1936-1937	4,95%	10,44%
1937-1938	22,84%	-	1937-1938	-	-
1938-1939	11,35%	-	1938-1939	11,11%	-

Fig. 4. Situația procentuală cu elevii repetenți și eminenți între anii 1924-1939

În cadrul școlii din Belobreșca valorile numerice ale elevilor corigenți descriu un grafic ascendent, ce pornește în anul școlar 1924-1925 de la un apreciabil procent de 4,3%, ajungând în 1929-1930 la un îngrijorător 46,98%. Apoi valorile încep să se normalizeze, ajungându-se la finalul perioadei la 11,35%. În ceea ce privește performanța școlară valorile sunt mediocre, sesizându-se un maxim de 8%. Însă este de remarcat faptul că în anul școlar 1936-1937 eleva Zvezdana Nestorovici, clasa a II-a, din părinți agricultori, a reușit să promoveze cu nota 10³⁸.

În schimb la Berzasca se prezintă o situație cu caracter constant, unde valorile se mențin aceleași, atât în rândul repetenților, cât și în rândul elevilor eminenți. Sugestiv în

³⁵ DJCSAN, FȘBer, dosar nr. 3/1938-1939, nefilat.

³⁶ DJCSAN, FȘBel, dosar nr. 1/1924-1925, f. 1-98; dosar nr. 3/1925-1926, f. 1-51; dosar nr. 4/1926-1927, f. 1-50; dosar nr. 3/1927-1928, f. 1-94; dosar nr. 4/1928-1929, f. 1-87; dosar nr. 4/1929-1930, f. 1-95; dosar nr. 3/1930-1931, f. 1-89; dosar nr. 4/1931-1932, f. 2-83; dosar nr. 3/1932-1933, f. 1-86; dosar nr. 1/1933-1934, f. 1-92; dosar nr. 4/1934-1935, f. 1-72; dosar nr. 2/1936-1940, f. 2-56; dosar nr. 1/1936-1937, f. 1-89; dosar nr. 5/1937-1938, f. 1-85; dosar nr. 6/1938-1943, f. 1-18; dosar nr. 7/1938-1939, f. 2-75; dosar nr. 8/1938-1939, nefilat.

³⁷ DJCSAN, FȘBer, dosar nr. 5/1925-1926, nefilat; dosar nr. 5/1956-1927, nefilat; dosar nr. 3/1928-1929, nefilat; dosar nr. 3/1929-1930, nefilat; dosar nr. 4/1929-1931, nefilat; dosar nr. 2/1932-1935, nefilat.

³⁸ DJCSAN, FȘBel, dosar nr. 1/1936-1937, f. 59.

acest sens a fost anul școlar 1936-1937 când 4,95% din elevi au fost corigenți și 10,44% au reușit să obțină nota finală între 9 și 10.

În perioada interbelică scopul principal al reformei în învățământ, pe lângă performanță, îl constituia promovabilitatea.

Școala Primară de Stat Belobreșca ³⁹		Școala Primară de Stat Berzasca ⁴⁰	
An	% promovabilitate	An	% promovabilitate
1924-1925	16,94%	1924-1925	-
1925-1926	17,65%	1925-1926	77,78%
1926-1927	45,00%	1926-1927	88,73%
1927-1928	18,18%	1927-1928	-
1928-1929	33,91%	1928-1929	69,06%
1929-1930	28,81%	1929-1930	89,87%
1930-1931	55,93%	1930-1931	67,13%
1931-1932	61,21%	1931-1932	-
1932-1933	47,37%	1932-1933	73,68%
1933-1934	30,05%	1933-1934	77,97%
1934-1935	50,69%	1934-1935	79,29%
1936-1937	54,29%	1936-1937	86,26%
1937-1938	53,09%	1937-1938	-
1938-1939	75,89%	1938-1939	76,54%

Fig. 5. Gradul de promovabilitate între anii 1924-1939

Comparând valorile din tabelul de mai sus, distingem diferențe semnificative între cele două școli în ceea ce privește promovabilitatea. La școala din Belobreșca promovabilitatea în perioada interbelică este crescătoare, începând cu un procent 15% în anul școlar 1924-1925, îmbunătățindu-se aproape în fiecare an, ajungând la finalul perioadei interbelice la un maximum de 75,89%, în 1938-1939. În schimb, rezultatele promovabilității din Școala Primară de Stat din Berzasca sunt superioare celor din școala sârbească. Valorile își păstrează același caracter constant, cuprins în intervalul de 70%-80%, rareori coborând sau depășind acest interval.

Pentru o analiză obiectivă asupra nivelului de copii educați prin reforma educațională am pus în balanță statistica realizată la nivel național în anul 1930, din care a reieșit că 57% din elevi erau știutori de carte⁴¹. Prin urmare, putem afirma că instrucția școlară din Berzasca, conform statisticilor, se afla pe un palier superior, cu un procent al promovabilității de 89,87%, pe când la Belobreșca situația era deficitară, cu doar 28% din totalul de elevi.

În concluzie, ideea desprinsă din coagularea statisticilor și analizei datelor extrase din fondul arhivistic aferent procesului de educație desfășurat în extremitățile

³⁹ DJCSAN, FȘBel, dosar nr. 1/1924-1925, f. 1-98; dosar nr. 3/1925-1926, f. 1-51; dosar nr. 4/1926-1927, f. 1-50; dosar nr. 3/1927-1928, f. 1-94; dosar nr. 4/1928-1929, f. 1-87; dosar nr. 4/1929-1930, f. 1-95; dosar nr. 3/1930-1931, f. 1-89; dosar nr. 4/1931-1932, f. 2-83; dosar nr. 3/1932-1933, f. 1-86; dosar nr. 1/1933-1934, f. 1-92; dosar nr. 4/1934-1935, f. 1-72; dosar nr. 2/1936-1940, f. 2-56; dosar nr. 1/1936-1937, f. 1-89; dosar nr. 5/1937-1938, f. 1-85; dosar nr. 6/1938-1943, f. 1-18; dosar nr. 7/1938-1939, f. 2-75; dosar nr. 8/1938-1939, nefilat.

⁴⁰ DJCSAN, FȘBer, dosar nr. 5/1925-1926, nefilat; dosar nr. 5/1956-1927, nefilat; dosar nr. 3/1928-1929, nefilat; dosar nr. 3/1929-1930, nefilat; dosar nr. 4/1929-1931, nefilat; dosar nr. 2/1932-1935, nefilat.

⁴¹ Scurtu 2012, p. 228.

Clisurii Dunărene este aceea că dezvoltarea intelectuală a copiilor era în strânsă interdependență cu demografia, factorul etnico-confesional, frecventabilitatea și promovabilitatea.

Din punct de vedere demografic, partea estică a Clisurii, inclusiv Belobreșca, era dominată de un puternic caracterul sârbesc, iar fireasca concluzie a fost că majoritatea școlărilor proveneau din familii de etnie sârbă. În ceea ce privește cealaltă extremitate, aflată pe cursul de amonte al Dunării, în Berzasca s-a regăsit un puternic caracter românesc, mărturie stau cei peste 85% din elevi de naționalitate română, față de cei 5% de etnie sârbă. Prin urmare, cercetarea implementării reformei în educația românească interbelică s-a realizat în două localități diferențiate din punct de vedere etnic, urmărind modalitatea de aplicare corectă a schimbărilor survenite în legislația educativă.

Prin abordarea analitică a factorului etnico-cultural, putem conchide că religia predominantă în ambele areale expuse studiului era ortodoxia, fără a neglija faptul că în perioada interbelică se remarcă pătrunderea curentului neo-protestant. În consecință, se naște ideea existenței unui numitor comun în sfera educației moral-creștine.

Analiza procesului de învățământ pornește de la evaluarea a nivelului de prezență la cursurile școlare. Concluziile strânse din matricolele celor două instituții școlare devoalează interesul mai pregnant față de școală la Berzasca decât în Belobreșca, fapt întărit de procente constant ridicate ale frecventabilității, față de cele din Belobreșca, oscilante dar în tendință de creștere.

Alt indicator determinant în verificarea modului de realizare a instrucției școlare l-a constituit evaluarea gradului de deprindere a cunoștințelor dobândite către elevi la clasă. Prin contorizarea procentuală atât a numărului de elevi repenți cât a celor eminenți s-a conturat opinia că analiza performanței școlare în cele două instituții, a creionat grafice diferite, astfel că la Belobreșca, conform valorilor sinusoidale, s-a constatat un dezinteres față de performanța școlară, pe când la Berzasca s-a menținut un trend normal, fără a se sesiza rezultate excepționale la învățatură.

Prin îmbinarea criteriilor de evaluare a activității celor două instituții am putut conchide că nevoia de pătrundere în tainele cărților a fost concepută diferit. În amonte, la Belobreșca, implementarea reformei în învățământ s-a impus anevoios, dar s-a încadrat pe un trend ascendent, iar la Berzasca evaluarea aplicării reformei în învățământului a fost caracterizată de liniaritate și constanță.

Abrevieri

- DJCSAN, FȘBel – Direcția Județeană Caraș-Severin a Arhivelor Naționale, Fond *Școala de 7 ani Belobreșca*.
- DJCSAN, FȘBer – Direcția Județeană Caraș-Severin a Arhivelor Naționale, Fond *Școala de 7 ani Berzasca*.

Bibliografie

- Antonescu *et al.* 1981 – Ș. Antonescu, P. Balintoni, I. Bălu, A. Bârsescu, B. Velișcu, N. Cătană, I. Crișan, I. Cristescu, M. Deleanu, O. Doclin, E. Fried, C. Galescu, H. Nicolae, F. Iordăchescu, T. Jurjica, G. Jurma, N. Mănăilă, V. Munteanu, I. Naidan, P. Oallde, I. Odorescu, M. Olaru, I. Popa, M. Poterașu, O. Răuț, C. Răduț, P. Reichenbach, N. Sîrbu, I. Șerban, M. Todor,

- S. Țeicu, A. Urseanu, I. Uzum, M. Vînătorul, N. Vulpeș, V. Zaberca, *Caraș-Severin. Monografie*, București, 1981.
- Aplicarea legii învățământului 1926*
Bordeianu,
Vladcovschi 1979
Cristea 2001
Dumitrescu 2010
Filitti, Gruia 1938
Ilieșiu 2011
Ivan 2011
Învățământul primar 1926
Livezeanu 1998
Ministerul
Instrucțiunii 1929
Moisi 1938
Monitorul Oficial
1928
Petrescu 1932
Reforma învățământului 1921
Scurtu 2012
Spineni, Leter, Gabrea 1938
Stoica 2011
Țîrcovnicu 1970
- *Aplicarea legii învățământului primar*, în *Învățătorul*, VIII, 1-2, 1 martie 1926, p. 3.
- M. Bordeianu, P. Vladcovschi, *Învățământul românesc în date*, Iași, 1979.
- G. C. Cristea, *Reforma învățământului. O perspectivă istorică (1864-1944)*, București, 2001.
- A. Dumitrescu, *Din istoria învățământului confesional românesc din Banat – legea XVI din 1913*, în *Banatica*, 20, 2, 2010, p. 245-255.
- I. C. Filitti, I. V. Gruia, *Administrația centrală a României*, în *Enciclopedia României*, vol. I, București, 1938.
- N. Ilieșiu, *Monografia istorică a Banatului*, București, 2011.
- A. Ivan, *Stat, majoritate și minoritate națională în România*, Cluj-Napoca, 2011.
- *Învățământul primar*, în *Societatea de mâine*, III, 37-38, 12 și 19 septembrie, 1926, p. 602.
- I. Livezeanu, *Cultură și naționalism în România Mare. 1918-1930*, București, 1998.
- Ministerul Instrucțiunii, *Programele analitice ale învățământului secundar (licee, gimnazii și clasele I-III a școlilor normale)*, București, 1929.
- A. Moisi, *Monografia Clisurei*, Oravița, 1938.
- *Monitorul Oficial*, 105, 15 mai, 1928.
- C. I. Petrescu, *Regionalismul educativ*, București, 1932.
- *Reforma învățământului primar*, în *Învățătorul*, II, 6, 15 martie, 1921, p. 13.
- I. Scurtu, *Istoria civilizației românești. Perioada interbelică (1918-1940)*, București, 2012.
- M. P. Spineni, I. Leter, I. Gabrea, *Organizarea învățământului în România*, în *Enciclopedia României*, vol. I, București, 1938.
- S. Stoica, *Biserica greco-catolică din Banat în perioada anilor 1920-1948*, Timișoara, 2011.
- V. Țîrcovnicu, *Contribuții la istoria învățământului românesc din Banat (1780-1918)*, București, 1970.

Des nouvelles informations concernant l'enseignement de la Vallée du Danube de la période d'entre les deux guerres (la situation des localités Berzasca et Belobreșca)

Résumé

Les critères d'évaluation du processus éducatif ayant pour cible la population infantile constitue un indicateur concluant pour l'analyse du niveau intellectuel d'une nation. Simultanément avec la réalisation de la Grande Union de 1918, le renforcement du caractère roumain s'avérait nécessaire, en spécial dans les zones

avec une situation démographique dualiste, tâche attribuée au système d'éducation par la réalisation d'une réforme éducationnelle efficiente, moderne et montrant des résultats durables. Par la lumière des informations dérivées des statistiques trouvées dans le fond des archives de l'enseignement d'entre les deux guerres, je vous propose une recherche comparative des indicatifs d'instruction écolière des unités d'enseignement de Belobreșca, localité située dans l'amont du Danube, ayant un prononcé spécifique démographique serbe, l'autre terme de cette comparaison étant la localité de Berzasca, trouvée à l'extrémité estique de la Vallée du Danube, disposant d'une population majoritaire roumaine.

Pour évaluer un système éducationnel le point de départ doit être constitué par la mise en évidence, l'identification et la description de la situation démographique en fonction de l'âge des bénéficiaires de ce système (**Fig. 1-2**). La recherche analytique projetée d'une manière restrictive seulement sur les deux institutions visées met en relief des aspects différentes en ce qui concerne la statistique démographique, confessionnelle, la fréquence et la performance écolière.

Du point de vue des indicateurs d'évaluation écolière, à Belobreșca se sont constatées une fréquence et une performance ascendantes, décrites comme ayant des valeurs extrêmes (**Fig. 3-4**).

Au pôle opposé de la Vallée du Danube, selon la situation de l'unité d'enseignement de Berzasca, on peut émettre l'hypothèse de continuité et de stabilité du processus éducationnel, tout en suivant les valeurs constamment élevées de l'évaluation écolière (**Fig. 3-4**).

Selon les résultats de cette comparaison et suivant l'exposition chronologique des données, on peut dégager la conclusion que la réforme de l'enseignement de cette vallée a eu un impacte différencié, en fonction de la zone d'application, tout en réussissant d'implémenter l'éducation roumaine dans les aréels d'un faible caractère roumain et de renforcer le caractère roumain là où celui-ci a existé depuis longtemps (**Fig. 5**).

La liste des illustrations

Fig. 1. La situation démographique des enfants de Berzasca divisé par âge

Fig. 2. Statistique des enfants de Berzasca obligés de suivre les cours d'enseignement

Fig. 3. La fréquence écolière entre 1924-1939

Fig. 4. La situation en pourcentages de répéteurs et des élèves éminents entre 1924-1939

Fig. 5. Le degré de promovabilité entre 1924-1939